

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Biologie

Studijní obor: Biologie a geografie se zaměřením na vzdělávání



Veronika Firlová

VYUŽITÍ HISTORICKÉHO ATLASU MĚST ČR VE VÝUCE GEOGRAFIE

APPLICATION OF THE HISTORICAL ATLAS OF CZECH TOWNS IN GEOGRAPHY
LESSONS

Bakalářská práce

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Martin Hanus, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze 18. 5. 2015

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce RNDr. Martinu Hanusovi, Ph.D., za trpělivost, podnětné připomínky a cenné rady, které mi pomohly při psaní této práce.

Abstrakt

Bakalářská práce vznikla s cílem vytvořit soubor úkolů s Historickým atlasem měst České republiky, a tím nastínit možnost začlenění historických map do výuky na gymnáziích.

Byly definovány dílčí cíle, které přibližně odpovídají struktuře celé práce. Za pomoci dílčích cílů byl vytvořen soubor úkolů s Historickým atlasem Českého Krumlova a tím splněn hlavní cíl práce.

Nejprve byl analyzován obsah Historických atlasů, nastíněny možnosti využití. Dále byly popsány didaktické materiály, které atlasy obsahují a možnosti práce s nimi. Za pomoci odborné literatury byly popsány obecné okruhy dovedností, které rozvíjí kompetenci k řešení problémů a měly by být využity při řešení úkolů. Za účelem vytvoření úkolů byl analyzován Rámcový vzdělávací program pro gymnázia a z něj vybrány očekávané výstupy, které by mohl Historický atlas rozvíjet. Za pomoci zjištěných informací byl vytvořen soubor úkolů, které rozvíjí vybrané očekávané výstupy z Rámcového vzdělávacího programu.

Soubor úkolů má mezioborový charakter se začleněním geografie a dějepisu.

Klíčová slova

Dějepis, didaktický materiál, geografie, Historický atlas měst České republiky, Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, úkoly.

Abstrakt

This Bachelor thesis was created for the purpose of producing a set of tasks with the historical atlase of Czech towns which would outline the possibility of incorporating historical maps into teaching methods at secondary schools.

There were defined certain sub-goals that approximately correspond to the structure of the whole study. With their assistance, a set of tasks with the Historical Atlas of Cesky Krumlov was created and the primary aim of the work was thus completed.

At first, the content of the historical atlases was analyzed and the possibilities of their utilization were outlined. The didactic material contained in the atlases was described as well as the opportunities of using it. Using the secondary literature, there were outlined general areas of the skills, which develop the solving problems competences and which ought to be used while addressing the tasks. In order to create these tasks, the Framework educational programme for secondary schools was analyzed together with some of its expected outcomes, which might develop the historical atlas. With the help of the information gathered a set of tasks, which develop the selection of the expected outcomes of the Framework educational programme, was produced.

This set of tasks is of interdisciplinary character that includes both geography and history.

Keywords

History, didactic material, geography, Historical Atlas of Czech Towns, Framework education program for grammar, tasks.

Obsah

Úvod.....	8
1. Historický atlas měst České republiky.....	10
1.1 Charakteristika	10
1.2 Obsah.....	12
1.2.1 Charakteristika společných map	13
1.3 Využití Historických atlasů měst	15
2. Učební pomůcky	16
2.1 Třídění učebních pomůcek	17
2.2 Charakteristika učebních pomůcek	19
2.2.1 Text	19
2.2.2 Atlasy, mapy.....	19
2.2.3 Fotografie, obrazy.....	20
2.2.4 Letecké snímky.....	20
2.2.5 Grafy, tabulky, schémata	21
2.3 Práce s učebními pomůckami	21
2.3.1 Práce s mapou.....	21
2.3.2 Práce s fotografiemi, obrazy a leteckými snímky.....	23
2.3.3 Práce s odbornými texty.....	23
2.3.4 Práce s internetovými zdroji.....	25
3. Rozvoj dovedností při práci s učebními pomůckami.....	26
4. Obsahová analýza RVP G	28
4.1 Geografie	28
4.2 Dějepis.....	30
5. Praktická část.....	32
5.1 Úkoly s Historickým atlasem měst – Český Krumlov	32
5.1.1 Práce s textem.....	33

5.1.2	Práce s mapou.....	43
6.	Závěr	56
7.	Použitá literatura.....	57
8.	Internetové zdroje	59
9.	Seznam příloh.....	62

Úvod

V roce 2004 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky nové kurikulární dokumenty, které udávají novou strategii předškolního, základního a středoškolského vzdělávání. Za hlavní změny, které jsou ukotveny v těchto dokumentech, lze považovat důraz na klíčové kompetence, kterými by měl být žák po ukončení určitého stupně vzdělávání vybaven a rozčlenění vzdělávacího obsahu do vzdělávacích oblastí. Vzdělávací oblasti jsou zde dále členěny na obory, ale nejsou pevně určeny školní předměty, právě proto se nabízí možnost provázání jednotlivých oblastí. Provázáním předmětů by mělo být docíleno ucelenějšího vzdělávání, a tím také snadnějšího rozvíjení klíčových kompetencí. Jak si konkrétní školy vymezí jednotlivé školní předměty, závisí na jejich potřebách, každá škola to však musí mít uvedeno ve svém Školním vzdělávacím programu. Školní vzdělávací program je tedy podřízen Rámcovému vzdělávacímu programu (RVP), ale škola má také určitou volnost v rozhodování v jakém předmětu a kdy se žáci na jejich škole budou učit dané učivo.

Právě tento předpoklad dává ve školách prostor k práci s materiály, které mají mezipředmětový charakter. Při výuce geografie se například prací s historicko-geografickými díly uplatňuje propojení s dějepisem. Právě takovými díly jsou Historické atlasy měst České republiky, které vydává již od roku 1995 Historický ústav Akademie věd České republiky. Atlasy, které jsou veřejnosti volně přístupné, se mohou využívat ve školním prostředí především ve vzdělávacích oborech geografie a dějepis.

Právě pro tento potenciál, který Historické atlasy měst České republiky nabízí, jsem se rozhodla navrhnout možnosti využití tohoto díla na gymnáziích. Vzhledem ke svému zaměření na geografii se navrhované možnosti využití budou týkat především tohoto vzdělávacího oboru a již méně vzdělávacího oboru dějepis.

Na základě předpokladu možného využití Historických atlasů měst ve výuce geografie, s mezipředmětovým charakterem, byl navržen hlavní cíl práce.

Hlavním cílem je vytvoření souboru úkolů s Historickým atlasem měst, které budou aplikovatelné při výuce na gymnáziích a zároveň budou rozvíjet očekávané výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (RVP G). Pro tento účel byl náhodně vybrán Historický atlas Českého Krumlova.

Pro vytvoření úkolů s Historickým atlasem je dobré nejprve znát samotné dílo a především jeho součásti. Když budeme Historické atlasy chápat jako didaktický materiál, který je

ve výuce možno využít, tak je zapotřebí vědět jaký materiál atlasy obsahují a co lze s tímto materiálem ve výuce dělat. Důležité je umět vybrat správný materiál pro konkrétní úkoly a vědět jak s ním pracovat. K začlenění vytvořených úkolů do výuky je také nezbytné, aby byly úkoly v souladu s RVP a tedy rozvíjely očekávané výstupy a klíčové kompetence. Na základě těchto předpokladů jsme si stanovili dílčí cíle:

- Charakterizovat HAM ČR (Historický atlas měst České republiky).
- Analyzovat obsah HAM ČR.
- Popsat možnosti využití HAM ČR.
- Charakterizovat zdroje informací, které jsou v HAM ČR využívány.
- Charakterizovat učební pomůcky a práci s nimi ve výuce.
- Popsat možnosti řešení úkolů jako problémových otázek.
- Analyzovat RVP G, pro potřeby práce s HAM ČR.

Splněním těchto dílčích cílů by měly být zjištěny informace potřebné ke splnění hlavního cíle této práce. Na základě těchto na sebe navazujících cílů byla stanovena logická struktura práce, která by měla vést k naplnění hlavního cíle.

Podle mého názoru jsou mezipředmětové vztahy velmi důležitou součástí života a samozřejmě výuky. Považuji za důležité, žákům ukázat, že školní předměty nejsou svým obsahem omezené pouze na danou oblast, ale že se navzájem prolínají. Proto jsem si vybrala pro zpracování bakalářské práce právě práci s Historickými atlasy měst České republiky. Touto prací bych chtěla přispět k začlenění historických dokumentů do hodin geografie, zatím tedy pouze vytvořením úkolů, které by bylo možné aplikovat ve výuce.

1. Historický atlas měst České republiky

1.1 Charakteristika

Myšlenka vytvořit soubor historických map vždy k jednomu městu přišla již na sklonku 70. let 20. století. Členové Komise pro dějiny středověkých měst při Ústavu československých a světových dějin Československé akademie věd v Praze se nechali inspirovat projektem Historických atlasů měst z Německa. Již v roce 1980 vytvořil kolektiv autorů pomyslný první svazek Historického atlasu, který se věnoval městu Litoměřice. Snaha o vydání takového díla byla v té době bohužel marná, avšak myšlenka byla oživena o několik let později (Semotanová a kol. [online]).

Projekt „Historický atlas měst České republiky“ vznikl v roce 1994, jako součást celoevropského projektu historických atlasů k srovnávacím dějinám měst připravovaných pod záštitou *Commission internationale pour l'histoire des villes*, v překladu Mezinárodní komise pro dějiny měst (Semotanová, 2013 [online]).

Historické atlasy měst se zpracovávají ve Spojeném království, Německu, skandinávských zemích, Nizozemsku, Rakousku, Francii, Itálii, Irsku, Švýcarsku a Polsku (Vondrášková, 2014 [online]).

První díl Historického atlasu měst České republiky na sebe nenechal dlouho čekat. Již v roce 1995 byl vydán, paradoxně, svazek číslo 2 – Pardubice (Historický atlas měst České republiky, 2007 [online]). Druhý díl, který vyšel v roce 1996, se týká historie města České Budějovice (svazek č. 3). Svazek číslo jedna, věnovaný městu Litoměřice, vyšel až jako třetí v pořadí, a to v roce 1996, v nákladu 1000 kusů. Atlasy průběžně od roku 1995 vydává Historický ústav Akademie věd České republiky. Do října roku 2014 vyšlo celkem 27 svazků, každý z atlasů měl náklad maximálně 1000 kusů, většinou to však bylo méně. Jako další město, pro které je zpracováván Historický atlas, bylo vybráno město Zlín (Lhoták a kol., 2014).

1: Litoměřice (1996)	10: Telč (2001)	19: Praha-Královské Vinohrady (2010)
2: Pardubice (1995)	11: Český Krumlov (2002)	20: Opava (2009)
3: České Budějovice (1996)	12: Trutnov (2004)	21: Plzeň (2009)
4: Děčín (1998)	13: Chrudim (2003)	22: Kutná Hora (2010)
5: Hradec Králové (1998)	14: Praha-Libeň (2006)	23: Kadaň (2011)
6: Slaný (1998)	15: Tišnov (2005)	24: Praha-Smíchov (2012)
7: Tábor (1999)	16: Chomutov (2007)	25: Mikulov (2012)
8: Jihlava (2000)	17: Kladno (2007)	26: Most (2014)
9: Třebíč (2001)	18: Jičín (2008)	27: Sušice (2014)

Jak již bylo řečeno, podstatný vliv pro začátek tvorby atlasů měly podobné projekty, které byly a jsou realizovány v zahraničí. Při úvahách, jaké konkrétní město zpracovat, se autoři řídí několika hlavními kritérii. Důležitá je spolupráce místních muzeí, archivů a historických odborníků. Zásadní roli také hraje výběr města vzhledem k jeho minulosti. Přetrvává snaha, aby byla zastoupena města, která byla založena různými způsoby a prodělala různý historický vývoj. Nevhodná jsou naopak města s více jak 100 tisíci obyvateli, hlavně kvůli své rozloze, kdy by se nevešla do jednoho svazku Historického atlasu. I takové problémy autoři usilovně řeší. Například u Prahy autoři zvolili členění podle městských částí, které byly k Praze přičleněny do vzniku tzv. Velké Prahy (1922).

Vyšly tedy svazky jako Praha-Libeň, Praha-Královské Vinohrady a Praha-Smíchov (Úvodem ke druhé desítce svazků Historického atlasu měst České republiky [online]).

1.2 Obsah

Atlasy shrnují dějiny měst v historických, urbanistických, hospodářských, regionálních, demografických, politických i kulturních souvislostech. Jsou zde zveřejněny výsledky výzkumu archeologů, historických geografů, dějin osídlení, studia patrocinii i ostatních oborů a pracovních postupů, s využitím digitální vizualizace a kartografických pramenů (Úvodem ke druhé pětici svazků Historického atlasu měst České republiky [online]).

Každý svazek obsahuje textovou část, psanou ve třech jazycích (český, anglický, německý), která uceleně předkládá dějiny města v širších souvislostech. Druhá část, kartografická, obsahuje staré mapy, plány města i okolí, reprodukce nebo například rekonstrukční mapy, z toho některé se dočkaly svého úplně prvního publikování. Široké veřejnosti se tak nabízí mimořádná příležitost shlédnout tyto unikátní dokumenty (Vondrášková, 2014 [online]).

Dále autoři do atlasů zařadili tematické mapy, letecké snímky, veduty a staré fotografie, které poskytují čtenáři historické i současné informace. Předkládané zdroje podávají zájemcům komplexní přehled o tom, jak se město v minulosti vyvíjelo, jak se ve městě žilo, jak jednotlivé části měnily svojí funkci a o dalších charakteristikách města v historii a leckdy i v porovnání se současností. Každý svazek obsahuje soupis literatury a pramenů, které byly použity při tvorbě. Samozřejmou součástí každého atlasu je kompletní obsah celého svazku. Díky materiálům zaujme atlas svým mezioborovým charakterem (Chromý, 2006).

Všechny atlasy obsahují část, která sjednocuje všechny zatím vydané atlasy. K této společné části patří mapy, které nalezneme v každém svazku ve stejném zobrazení a podobném měřítku. Za společné mapy lze považovat Müllerovu mapu Čech z roku 1720 (jen v atlasech českých měst) a Moravy z roku 1716 (jen v atlasech moravských měst), I. vojenské (josefské) mapování z 60. a 80. let 18. století, mapy stabilního katastru z 20. až 40. let 19. století, Kreibichovy mapy českých krajů z 20. a 30. let 19. století (jen pro atlasy českých měst), Schenklovy mapy moravských krajů z poloviny 19. století (jen

pro atlasy moravských měst) a letecké snímky měst z 30. a 40. let 20. století (Vondrášková, 2014 [online]).

1.2.1 Charakteristika společných map

Kreibichovy mapy českých zemí

Mapy, které vznikaly postupně mezi lety 1820 až 1834, vytvořil František Jakub Jindřich Kreibich. Tyto mapy zobrazují 16 českých krajů, v rozích jsou zeměpisné souřadnice zaměřených bodů a další informace (statistické informace o kraji, u některých map nadmořská výška některých bodů). Všechny mapy nemají jednotné měřítko, průměrně se pohybuje okolo 1 : 242 000, nejsou jednotné ani topograficky, nelze z nich tedy sestavit jednotnou mapu českých zemí (Chodějovská, 2015 [online]).

V Historických atlasech moravských měst jsou zařazeny místo Kreibichovy mapy českých zemí Schenklovy mapy moravských krajů, které vznikaly s využitím podkladů katastrálního mapování v letech 1841 až 1845 (Semotanová, 2015 [online]).

Müllerova mapa Čech a Moravy

Pro vojenské, správní a hospodářské účely byl císařský zeměměřič Jan Kryštof Müller pověřen vyhotovením mapy Čech a Moravy. V měřítku 1 : 166 000 byla roku 1716 hotová mapa Moravy a hned 1720 také mapa Čech (měřítko 1 : 130 000). Charakter reliéfu je znázorněn kopečkovou metodou (Novák a kol., 1988).

I. vojenské mapování

První vojenské mapování, nazývané také Josefské mapování, probíhalo mezi lety 1764 až 1772, v českých zemích se výchozími podklady staly zvětšeniny (1 : 28 800) Müllerovy mapy (Novák a kol., 1988). Mapování probíhalo metodou „à la vue“, tedy od oka, důstojníci topografické služby projížděli krajinu na koni a mapovali pouhým pozorováním. Triangulace nebyla při tomto vojenském mapování použita. Vznikaly tedy málo přesné mapy v měřítku 1 : 28 800, které měly sloužit pro vojenské účely. Ručně kolorované mapy barevně rozlišovaly silnice, vodní toky, využití půdy a budovy, na tyto objekty byl při

mapování kladen největší důraz. Pro znázornění výškopisu bylo použito šrafování. Mapy zobrazují české země před průmyslovou revolucí, tedy před větší proměnou krajiny (Laboratoř geoinformatiky, 2014a [online]).

Do nemalé části Historických atlasů zařadili autoři také mapy z II. a III. vojenského mapování. Z tohoto důvodu jsou zde zařazeny také charakteristiky těchto mapových děl.

II. vojenské mapování

První vojenské mapování nedopadlo podle představ a nesplňovalo potřeby vojska. Proto dalším mapovým dílem zachycujícím české země, se kterým se začalo již v roce 1810, se stalo Františkovo vojenské mapování (II. vojenské mapování). Mapování probíhalo do roku 1866, kdy ho přerušila válka. V tomto mapování již byla použita triangulace, a pokud byly dostupné, tak se pracovalo s mapami stabilního katastru (1 : 2 880) (Novák a kol., 1988). Vznikly mapy v měřítku 1 : 28 800, které byly přesnější než při prvním vojenském mapování. Následně vznikly ještě odvozené mapy v měřítku 1 : 144 000 a 1 : 288 000. Výškopis byl opět zobrazen šrafy, oproti prvnímu mapování přibýly nadmořské výšky triangulačních bodů (Laboratoř geoinformatiky, 2014b [online]).

III. vojenské mapování

Třetí vojenské mapování neboli Františko-josefské mapování probíhalo mezi lety 1876–1880. Jako podklad sloužily opět katastrální mapy (Laboratoř geoinformatiky, 2014c [online]). Vznikly tzv. topografické sekce v měřítku 1 : 25 000, ze kterých se vytvářely speciální mapy, kdy jeden list vznikl ze čtyř topografických sekcí ve výsledném měřítku 1 : 75 000. Dále vznikly generální mapy (z osmi listů speciální mapy vznikl jeden list generální mapy) v měřítku 1 : 200 000. Pro vyjádření výškopisu byly použity také šrafy. V pozdější době byly listy speciální a generální mapy přepracovány. Revidovány byly názvy (změna na české) a mapy byly opatřeny vrstevnicemi (Čapek a kol., 1992).

Mapy stabilního katastru

První celorakouské mapové dílo, které bylo provedeno na základě geodetického měření, se nazývá Stabilní katastr. Toto mapování probíhalo ve 20. – 40. letech 19. století v měřítku 1 : 2 880. Hlavní důvod pro takovéto rozsáhlé mapování byla potřeba přesného soupisu

pozemků, který měl sloužit k výběru daní. Na kolorovaných mapách jsou barevně rozlišeny pozemky podle kultury a způsobu užívání (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy 2010–2013, 2010 [online]).

1.3 Využití Historických atlasů měst

Odborné mapy jsou určené vědecké veřejnosti, ale zároveň jsou i velmi dobře srozumitelné, aby byly přístupné i široké „laické“ veřejnosti (Knižní svět, 2011 [online]).

Uplatnění mohou atlasy nebo přinejmenším některé mapy nalézt v památkové péči, k aktivní ochraně, rekultivaci a tvorbě krajiny i k jejímu udržitelnému rozvoji. Využití naleznou atlasy pro širokou (i odbornou) veřejnost například pro posuzování vývoje osídlení nebo srovnávání různých etap v dějinách města (Vondrášková, 2014 [online]). Do školní výuky lze atlasy také aktivně zařadit, takovému využití se bude věnovat praktická část této práce.

2. Učební pomůcky

V Historických atlasech měst jsou zařazeny nejrozličnější zdroje informací. V první řadě jsou to mapy, dále také plány, letecké snímky, obrazy, fotografie, texty a mnoho dalších. S těmito materiály se běžně pracuje ve výuce jako s učebními pomůckami. Dříve než je vytvořen materiál vhodný k výuce, musí vědecké poznatky projít transformací.

Převod informací z podoby nedostupné žákům do podoby, která bude žákům přijatelná, představuje didaktická transformace. Jednu z komplexních definic nabídla Kühnlová *„Didaktická transformace je základní metoda didaktiky geografie, přetvářející vědecké poznatky na základě stanovených didaktických kritérií tak, aby se staly součástí didaktického systému geografie a jeho prostřednictvím se přenesly do společenského vědomí ve formě prvků všeobecného geografického vzdělání.“* (Kühnlová, 1981)

Vzdělávací obsahy nepředstavují pouze redukované nebo zjednodušené vědní poznatky, ale poznatky jsou rekonstruovány. Cesta od určité vědy ke vzdělávacímu obsahu není jednoduchá (Knecht, 2007 [online]). Didaktická transformace je velmi pomalý a komplexní proces, při němž jsou na tvůrce kladeny vysoké nároky. Tvůrce didaktické transformace by měl být odborník ve svém oboru, stejně tak tato činnost vyžaduje znalost pedagogiky. Měl by vzniknout výsledek, který je přizpůsoben věku žáků a zároveň rozvíjí klíčové kompetence a vede k dosažení očekávaných výstupů, které jsou dané rámcovými vzdělávacími programy (Medková, 2009 [online]).

Již u Jana Amose Komenského lze pozorovat snahu o transformaci učiva tak, aby učivo odpovídalo poznávacím schopnostem žáků. Snaha o přizpůsobení narůstala, především pro stále se zvětšující objem vědních poznatků (Knecht, 2007 [online]).

Na konci 50. let 20. století použil D. Hering pojem „didaktische Vereinfachung“ neboli didaktické zjednodušení. Hering pod tento pojem zahrnul pouze výběr vzdělávacích obsahů. Aschersleben uvádí koncepci didaktické transformace v roce 1993, avšak na rozdíl od českého prostředí v současnosti chápe tento pojem opět pouze jako výběr vzdělávacích obsahů (Knecht, 2007 [online]). Skalková (1999) přistupuje k pojmu didaktická transformace v českém prostředí, na rozdíl od přístupu v zahraničí komplexněji. Pod tento pojem zahrnuje výběr vzdělávacích prostředků, didaktické zpřístupnění vzdělávacích obsahů a orientuje se na kurikulární dokumenty (Skalková, 1999). Chápání pojmu didaktická transformace je velmi problematické, v německy mluvících zemích je zaveden

pojem didaktická redukce, který ve většině aspektů koresponduje s pojmem didaktická transformace v českém prostředí (Knecht, 2007 [online]).

O vlastní transformaci, kterou provádí učitel, před samotnou vyučovací hodinou bude více zmíněno v praktické části.

Učební pomůcky slouží učiteli i žákům, měly by zefektivňovat výuku, napomáhat k dosažení očekávaných cílů výuky. Umožňují přiblížit žákům předkládanou skutečnost (Maňák, 1999). Průcha definoval pojem učební pomůcka takto: „*Učební pomůcka je tradiční označení pro objekty, předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku, např. přírodniny, obrazy, schémata, symboly, modely.*“ (Průcha a kol., 2003)

2.1 Třídění učebních pomůcek

V hodinách geografie může učitel používat rozmanitých didaktických (učebních) pomůcek, které můžeme dělit podle nejrozumnějších hledisek. Například dvojrozměrné (mapy, grafy, schémata...) a trojrozměrné (globy, modely, přístroje...). Dále na statické a dynamické, vizuální a auditivní, verbální a neverbální. V neposlední řadě na klasické a moderní či pomůcky pro různé stupně vzdělávání (Šupka a kol., 1993).

Komplexní přehled třídění didaktického materiálu přináší například Malach (Kurelová a kol., 1993). (upraveno)

Učební pomůcky:

1. Originální předměty a reálné skutečnosti

a) přírodniny – v původním stavu (minerály, rostliny)

– upravené (vycpaniny, lihové preparáty)

b) výtvary a výrobky – v původním stavu (vzorky výrobků, přístroje, umělecká díla)

c) jevy a děje – fyzikální, chemické, biologické aj.

2. Zobrazení a znázornění předmětů a skutečnosti

- a) modely – funkční, statické, stavebnicové
- b) zobrazení: – prezentovaná přímo (školní obrazy, fotografie, mapy)
– prezentovaná pomocí didaktické techniky (statické, dynamické)
- c) zvukové záznamy – magnetické, optické

3. Textové pomůcky

- a) učebnice – klasické, programované
- b) pracovní materiály – pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky, atlasy
- c) doplňková a pomocná literatura – časopisy, encyklopedie

4. Pořady a programy prezentované didaktickou technikou

- a) pořady – diafonové, televizní, rozhlasové
- b) programy – pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače

5. Speciální pomůcky

- a) pomůcky pro tělesnou výchovu
- b) žákovské experimentální soustavy

Čtenář nalezne v Historickém atlase měst především materiál, který se podle Malacha řadí do kategorie textové pomůcky a zobrazení a znázornění předmětů a skutečností, jsou to konkrétně obrazy, mapy, fotografie, tabulky, grafy a textová část (Chromý, 2006).

S materiály, které Historické atlasy obsahují lze v hodinách pracovat. Tato možnost nabízí propojení školních předmětů geografie a dějepisu. Žáci se mohou touto formou seznámit s různými zdroji informací a prací s nimi. Konkrétními náměty na práci s atlasem se zabývá praktická část této práce.

2.2 Charakteristika učebních pomůcek

V následující kapitole jsou uvedeny charakteristiky zdrojů informací a učebních pomůcek, které jsou v Historických atlasech měst České republiky využívány.

2.2.1 Text

Řadu textů nabízí učitelům učebnice. Učebnice by měla vymezovat základní obsah učiva, který učitel doplňuje například o aktuality (Šupka a kol., 1993). Je to základní didaktická pomůcka, která v současnosti slouží spíše pro domácí přípravu, v hodině je využívána málo. Podle výzkumu Centra pedagogického výzkumu Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity se učebnice používá v hodině pouze ve 2 % času (Průcha a kol., 2003). Jiné zdroje podávající odlišné informace o využití učebnic. Během 45 minut výuky je učebnice využita průměrně na 6,4 minuty. Většinou je používána k opisování faktů či předčítání (Knecht a kol., 2008). Seguin (1989), který se ve své publikaci zabývá zpracováním učebnic, udává, že zlepšení učebnic má pozitivní dopad na vzdělání učitelů a tím na vzdělávání žáků (Seguin, 1989 [online]).

Řezníčková (2004a) pokládá za důležité se v hodinách věnovat čtení i odborných textů. Myslí tím rozvíjení čtenářské gramotnosti, jako souboru dovedností, strategií a vědomostí, s propojením čtení a učení (Řezníčková, 2004a).

2.2.2 Atlasy, mapy

Mezi nejvíce využívaný didaktický materiál ve výuce geografie patří mapy. Zvláště pak nejrůznější druhy atlasů a nástěnných map se řadí na středních i základních školách k velmi oblíbeným. Nejvíce se používají mapy malých měřítek (Hátle a kol., 2013).

Soubor map neboli atlas, obsahuje mapy různých měřítek, mapy obecně zeměpisné i tematické. Ve výuce se dají použít také mapy turistické, katastrální nebo například plány měst, staré mapy a další.

Vyučující geografie často pro žáky připravují slepé a obrysové mapy. Úlohou učitele je připravit takovou mapu, která doplní co nejefektivněji proces učení. Tradičně se používají při zkoušení, samostatné práci nebo opakování učiva (Šupka a kol., 1993).

V současné době se stále častěji ve výuce využívají mapové portály pro veřejnost, přístupné na nejrůznějších internetových stránkách (například <http://www.mapy.cz/>). Na těchto stránkách lze najít mapy obecně zeměpisné, turistické, historické, letecké, novinkou jsou dokonce mapy zimních lyžařských tras. Potenciál internetových zdrojů však není ve výuce příliš využíván. Ještě méně jsou využívány geoinformační systémy a GPS přístroje, které jako zdroje geografických informací ve školách nejsou využívány až na ojedinělé výjimky vůbec (Hátle a kol., 2013). Důvodem může být finanční náročnost nebo složitější uživatelská obsluha, oba tyto důvody by mohly činit na základních i středních školách problém.

Autoři Šupka, Hofmann, Rux (1993) uvádějí důležitost práce s mapou „*Naučíme-li žáky uvědoměle „číst“ mapu, naučíme je tím základům zeměpisu*“ (Šupka a kol., 1993). Z těchto slov můžeme soudit, že mapa by měla zaujímat ve výuce geografie na školách velmi podstatnou roli.

2.2.3 Fotografie, obrazy

Fotografie patří k téměř každodenní součásti života. Žáci tento materiál znají, ve svém životě aktivně využívají. Ve výuce geografie by měl mít také svou nezastupitelnou roli. Fotografie obsahují velké množství pro geografa užitečných informací. V první řadě umožňují zprostředkovat žákům vzdálené kraje, přírodu a život v nich. Dále mohou ilustrovat procesy, které na Zemi probíhají a poukázat na změny, které se na Zemi dějí.

Fotografie je statický obraz, na který se každý dívá z jiného pohledu, každý tedy uvidí na fotografii něco jiného, každý bude zobrazenou situaci jinak a interpretovat. Jiné informace se dozvíme od dlouholetého obyvatele dané lokality, jiné informace od nedávného přistěhovalce, jiné od poštovní doručovatelky atp.

Obrázky a ilustrace mají také při výuce geografie své místo. Geografické obrázky a ilustrace najdeme například v učebnicích, časopisech nebo odborných knihách. Obrazové didaktické prostředky mají propojit motivační, ilustrační, výkladový nebo doplňkový charakter výuky (Šupka a kol., 1993).

2.2.4 Letecké snímky

Dvourozměrné snímky focené z ptačí perspektivy se nazývají letecké snímky.

Mladší děti rozumí leteckým snímkům lépe než mapám, i přes to, že obě díla zobrazují stejnou skutečnost ze stejné perspektivy. Zásadní roli v čitelnosti hraje abstraktní znakový klíč, který je u mapy používán (Hanus, 2012).

2.2.5 Grafy, tabulky, schémata

Uvádí se, že pro studium geografie jsou důležitá nejrůznější čísla. Využívat lze číselné údaje při porovnávání, důležité jsou pro názornost. Nejrůznější grafy, tabulky a schémata obsahují především učebnice, časopisy, data lze získat také na internetových stránkách. Pro výuku mohou sloužit statistické ročenky či tabulky ze Sčítání lidu, domů a bytů. V současné době není kladen důraz na zapamatování čísel, ale na práci s nimi a porozumění (Šupka a kol., 1993).

2.3 Práce s učebními pomůckami

V následující části jsou uvedeny možnosti využívání učebních pomůcek při výuce. Možností jak pracovat s pomůckami je samozřejmě mnoho, vždy však s ohledem na vzdělávací cíle předmětu. Práce musí být také uzpůsobena věku žáků.

2.3.1 Práce s mapou

Sandford (1986) rozdělil dovednosti práce s mapou na základě využití při práci s mapou.

1. Výběr vhodné mapy a lokalizace potřebných míst na mapě.
2. Porozumění měřítku mapy, operace s měřítkem mapy, porovnání více map různého měřítku.
3. Porozumění obsahu mapy, rozpoznání symbolů mapového jazyka a porozumění těmto symbolům.
4. Provádění základních i pokročilých numerických operací s využitím mapy – práce se souřadnicovou sítí, výpočet místních časů s pomocí časových pásem, výpočet zkreslení a dalších parametrů jednotlivých mapových zobrazení.
5. Porovnání různých druhů map a interpretace informací v nich obsažených.

6. Presentace informací zjištěných porovnáním různých typů mapy, anebo získaných převodem v mapě zobrazených dat z jednoho typu mapy do druhého. (Sandford, 1986)

Analýzou kurikulárních dokumentů (Česka, Slovenska, Finska a USA) dospěl Hanus (2012) ke třem kategoriím, které vymezují mapové dovednosti obsažené v kurikulech.

1. Zapamatovat znalost faktů – tj. především požadavky na lokalizaci objektů na mapě.
2. Aplikovat procedurální znalost – tj. především požadavky na dovednosti spojené s využíváním mapy jako zdroje informací (tj. čtením mapy), které mají žáci dále zpracovávat.
3. Tvořit procedurální znalost (kategorie nebyla zastoupena v žádném ze slovenských kurikulárních dokumentů) – tj. požadavky na samostatnou tvůrčí činnost žáků – tvorba mapy, plánu, schematického nákresu apod.

První z výše uvedených bodů (lokalizace objektů), který uvádí Hanus, částečně i Sandford, ve školní výuce určitě zastoupení najde. Další dva body mapových dovedností, které obsahují kurikulární dokumenty, jsou ve výuce zastoupeny méně. Hanus doporučuje uzpůsobit i kognitivně náročnější mapové dovednosti věku žáků. Pro starší žáky doporučuje komplexnější dovednosti, s tím, že jednodušší dovednosti, které jsou zahrnuty v komplexnějších, není potřeba uvádět (např. pro vytvoření mapy je potřeba umět lokalizovat body na mapě) (Hanus, 2012).

Nejčastěji je mapa využívána pro lokalizaci bodu, při frontální výuce nebo zkoušení. Jaké činnosti lze vykonávat s mapou nebo atlasem, uvádí Hátle a Kučerová (2013). Autoři navrhuji například porovnávání států podle hustoty zalidnění, plánování postupu povodňové vlny, navrhnutí nejlepšího strategického místa pro firmu a další činnosti, které žáky aktivizují (Hátle a kol., 2013).

Při výuce geografie najdou uplatnění také historické mapy. Využívají se například pro porovnávání se současným stavem krajiny, tím se rozvíjejí mezioborové vztahy. Nepracuje se přímo s originály, ale s napodobeninami tzv. faksimile. Mnoho internetových portálů nabízí historické mapy, například II. vojenské mapování – Františkovo z let 1836–1852

(mapy.cz), informace i ukázky map najdeme také na dalších stránkách (<http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/historicky-atlas-mest-cr.ep/>, <http://historickemapy.cuzk.cz/>, staremapy.cz). (Novotná, 2011).

2.3.2 Práce s fotografiemi, obrazy a leteckými snímky

Řezníčková, Boháček (2010) navrhuje metodu jak s fotografiemi ve výuce pracovat. Podstatou navrhované metody je porovnávání dvojic fotografií mezi sebou. Jedna fotografie by měla být výrazně staršího data než druhá, zároveň by obě fotografie měly zachycovat stejné lokality a být foceny ze stejného místa. Pro tuto metodu tedy potřebujeme dvě fotografie, zachycující stejné místo v rozmezí minimálně několika desítek let. Tyto dvě fotografie žáci mezi sebou porovnávají, popisují, co se na fotografiích změnilo. Podobné metody lze provádět i s leteckými snímky (Řezníčková a kol., 2010).

Z projektu Krajina za školou v Praze (Krajina za školou, 2006 [online]) který byl určen pro žáky nižších ročníků víceletých gymnázií a stejně staré žáky základních škol, vyplývají překvapivé závěry. Projekt byl zaměřen na porovnání fotografií, rozdílného stáří. Žáci vnímali fotografii jako prostředek ilustrace tématu. Popisovali spíše věci, které s fotografií pouze souvisely. Informace, které v tu chvíli nabízela fotografie, žáci téměř nevyužili (Řezníčková a kol., 2010). Ze šetření vyplynulo, že žáci nemají s popisováním fotografií žádné zkušenosti. Boháček (2009) došel k závěru, že velká část informací byla převzata z vlastních zkušeností, z vyprávění, z internetu, kronik a jiných publikací. S popisováním fotografií měly komentáře jen málo společného (Boháček, 2009).

2.3.3 Práce s odbornými texty

V hodinách geografie by neměla chybět ani práce s odborným textem. Řezníčková (2007) pokládá za důležité procvičovat tzv. čtenářskou gramotnost (čtení s porozuměním). Objasňuje to takto „*Čtení s porozuměním představuje základní prostředek učení v geografii*“ (Řezníčková, 2007).

Čtení s porozuměním představuje složitý proces získávání, porozumění a kritického posuzování informací (Řezníčková, 2004a). Straková (2002) uvádí čtenářskou gramotnost „*jako schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“

Při čtení odborného textu by měl být kladen důraz na to, aby se čtenář naučil přemýšlet jako autor, měl by zvládat vést s ním vnitřní rozhovor (Řezníčková, 2008). Šanderová (2007) uvádí radu „*Nejdříve musíme rozumět textu jako celku a odhlédnout od detailů*“. Pro lepší porozumění a důkladnější procvičení je vhodné čtení jednoho textu opakovat (Šanderová, 2007). Zkušenosti ze čtení přináší cenné zkušenosti pro psaní vlastního odborného textu.

Dále Straková (2002) uvádí pět hlavních činností, které jsou při školní výuce s odbornými texty vykonávány:

1. Obecné porozumění
2. Získávání informací
3. Vytvoření interpretace
4. Posouzení obsahu textu (porovnání informací z více zdrojů)
5. Posouzení formy textu (hodnocení kvality)

Skupinovou metodu pro procvičení čtení s porozuměním nabízí Řezníčková (2004b). Učitel nejprve rozdělí odborný text na části, které si přibližně odpovídají délkou. Poté žáky rozdělí do skupinek (pokud možno stejně velkých), každá skupinka dostane jednu část odborného textu. Každý ze skupinky se seznámí se zadanou částí textu a připraví si informace o této části pro své spolužáky. Poté se vytvoří nové skupinky, kde každý bude mít jinou část textu, dohromady žáci složí celý text. Každý žák má za úkol seznámit ostatní žáky s jeho částí textu (Řezníčková, 2004b). Při této činnosti se každý žák stává odborníkem na určitou část, může si část několikrát přečíst, až poté tuto část interpretovat ostatním spolužákům.

Pro vylepšení práce s odbornými texty navrhuje Řezníčková (2005) založení osobního portfolia, které si zavede každý žák. Toto portfolio umožňuje žákům ukládat čtenářské texty ze všech předmětů. Žáci i učitel tak mají texty na jednom místě, učitelům to umožňuje lepší koordinaci například výuky průřezových témat z RVP (Řezníčková, 2005).

2.3.4 Práce s internetovými zdroji

Při řešení nejrůznějších úloh, odpovídání na otázky a dalších aktivitách se žáci neobejdou bez vyhledávání informací. Existuje mnoho zdrojů informací, knihy, časopisy, internet a další.

Jednu z metod vyhledávání informací na internetu navrhuje Řezníčková (2004c). Podle ní je důležité nejprve žáky motivovat návodnými otázkami, aby pro ně bylo hledání informací efektivnější. Co přesně hledají, které klíčové slovo zvolí, a podobné otázky, které žáka navedou. Učitel by měl žákům nabídnout takový soubor otázek, na které si žáci odpoví ještě před připojením k internetu. Neměli bychom zapomínat žáky vést k vyhledávání informací, které jsou věcně správně. Je tedy vhodné opět žáky motivovat souborem otázek o kvalitě webových stránek. Žáci mohou pomocí internetu řešit konkrétní geografický problém přímo ve výuce téměř sami (Řezníčková, 2004c).

3. Rozvoj dovedností při práci s učebními pomůckami

Jak již bylo uvedeno, pracovat s různými učebními pomůckami a zdroji informací lze nejrůznějšími způsoby. Každá činnost, která je vykonávána ve vyučovací hodině, by měla vést k naplnění očekávaných výstupů a k rozvíjení klíčových kompetencí z RVP. S Historickými atlasy měst České republiky by měl učitel pracovat právě v souladu s RVP. K tomu nám mohou napomoci obecné okruhy dovedností, kterými by měl žák při řešení problémových otázek projít.

Učitel by se měl ve výuce věnovat nejen práci s jednotlivými učebními pomůckami, ale také rozvíjet například kompetenci „k řešení problémů“. Souhrn komplexních dovedností, které vedou žáky k řešení problémových otázek, navrhuje Řezníčková pomocí jednotlivých, uzavřených okruhů dovedností (Řezníčková a kol., 2013).

V návaznosti na RVP je učitel povinen rozvíjet kompetenci „k řešení problémů“ v každém vyučovaném předmětu. Rozvíjení kompetencí, stejně jako cíle vzdělávacích oblastí nás přivádí k tomu, abychom při výuce vedli žáky k poznání, uvažování, řešení problémů daného vědního oboru a způsobu poznávání, které je pro daný obor typické.

Podle Řezníčkové rozdělujeme dovednosti na základě pozorovatelných fází obecného cyklu řešení problémů. Pořadí fází závisí na skutečné situaci, ve které se řeší problémová otázka, toto pořadí může být různé (Řezníčková a kol., 2013).

Sternberg (2002) také rozlišuje fáze řešení problémové otázky. Jsou to identifikace problému, definování problému, formulování strategie řešení problému, organizaci informací týkajících se problému, rozvržení zdrojů, monitorování řešení problému a zhodnocení řešení problému (Sternberg, 2002).

Podle těchto cyklů řešení problémů se třídí a vybírají potřebné dovednosti. Tyto okruhy dovedností se skládají z komplexnějších požadavků a žáci si je osvojují postupně v rámci vyučovacích hodin.

Obecný obsah okruhů dovedností podle Řezníčkové (Řezníčková a kol., 2013)

- **Kladení otázek** – V tomto okruhu vedeme žáky k vymýšlení základních, geografických otázek, na které s pomocí informací nacházejí žáci správné odpovědi. Je zapotřebí žáky vést k promýšlení jak otázek, tak i odpovědí.
- **Získávání informací** – Žáci využívají nejrůznější zdroje na vyhledávání relevantních informací. Učitel by měl vést žáky k využívání jak primárních zdrojů

informací (například vlastní pozorování) tak sekundárních zdrojů informací (například internetové zdroje a další dokumenty).

- **Organizování informací** – Po získání informací je potřeba si je protřídit, roztrždit, urovnat. K tomu je zapotřebí stanovit si hlediska, podle kterých informace rozdělíme, důležitou součástí tohoto procesu jsou znalosti z oboru.
- **Analyzování informací** – K vytvoření závěrů je zapotřebí analyzovat informace mnoha způsoby. Důležitou součástí tohoto procesu je zhodnocení vztahů, závislostí, interpretace schémat, grafů, map a další komplexní dovednosti.
- **Zodpovídání otázek** – Získané informace by měli žáci interpretovat a na základě toho vyvodit závěry. Měli by dospět ke zjednodušenému závěru, důležité je především jasně a konkrétně zodpovídat otázky, které si sami kladli.
Z tohoto okruhu dovedností často vyplývají nové nezodpovězené otázky. Proto není tento okruh poslední.

4. Obsahová analýza RVP G

K čemu může napomoci práce s Historickým atlasem? Ve spolupráci s Historickým atlasem měst České republiky lze prohloubit znalosti především ve vzdělávacích oborech geografie a dějepis. Pomocí vhodných metod lze touto pomůckou přispět k naplnění následujících očekávaných výstupů.

Všechny očekávané výstupy a učivo, v této práci, jsou přímou citací z RVP G (Balada, 2007).

4.1 Geografie

– je v RVP G zařazena pod vzdělávací oblast Člověk a příroda.

Přírodovědné vzdělání má být využitelné v praxi, výuka by tedy neměla být orientována na fakta, ale na porozumění. Důležité je poznání souvislostí, využívání přírodních zákonitostí.

SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

žák

- zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na Zemi, geografické, demografické a hospodářské aspekty působící na chování, pohyb, rozmístění a zaměstnanost obyvatelstva
- identifikuje obecné základní geografické znaky a funkce sídel a aktuální tendence ve vývoji osídlení

učivo

- obyvatelstvo – základní geografické, demografické, etnické a hospodářské charakteristiky
- sídla a osídlení – sídelní struktura a její vývoj, sídlo, obec, město, jejich funkce

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

žák

- analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní (společenské) krajinné složky a prvky krajiny
- zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni

učivo

- krajina – vývoj krajiny, přírodní prostředí, společenské prostředí, vývoj ve využívání půdy, kulturní krajina, environmentalistika, krajinná (geografická) ekologie, typy krajiny, krajinný potenciál
- vývoj interakce příroda – společnost – prostorová koexistence, udržitelný rozvoj (život), limity přírodního prostředí, globální problémy lidstva, výchovné, hospodářské a právní nástroje ochrany přírody a životního prostředí

GEOGRAFICKÉ INFORMACE A TERÉNNÍ VYUČOVÁNÍ

Očekávané výstupy

žák

- používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů
- používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii
- čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky, analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje

učivo

- geografická kartografie a topografie – praktické aplikace s kartografickými produkty, s mapami různých funkcí, s kartogramy

- geografický a kartografický vyjadřovací jazyk – obecně používané pojmy, kartografické znaky, vysvětlivky, statistická data, ostatní informační, komunikační a dokumentační zdroje dat pro geografii

4.2 Dějepis

– je v RVP G zařazen pod vzdělávací oblast Člověk a společnost.

V rámci této vzdělávací oblasti, se žáci učí přenášet poznatky do současnosti a kriticky myslet. Již získané znalosti by měli uplatňovat v širším myšlenkovém systému. Nové znalosti by měly být podpořeny praktickou zkušeností žáků.

ÚVOD DO STUDIA HISTORIE

Očekávané výstupy

žák

- rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace

učivo

- práce historika, historické informace, jejich typy, účel a možnost využití

STŘEDOVĚK

Očekávané výstupy

žák

- charakterizuje základní rysy vývoje na našem území

učivo

- venkov a zemědělství, kolonizace; rozvoj řemesel a obchodu, urbanizace

POČÁTKY NOVOVĚKU

Očekávané výstupy

žák

- posoudí postavení českého státu uvnitř habsburského soustátí a analyzuje jeho vnitřní sociální, politické a kulturní poměry

učivo

- politika, náboženství

MODERNÍ DOBA I – SITUACE V LETECH 1914–1945

Očekávané výstupy

žák

- charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky

učivo

- první světová válka, české země v době první světové války, I. odboj
- vznik Československa, Československo v meziválečném období
- druhá světová válka (globální a hospodářský charakter války, věda a technika jako prostředky vedení války, holocaust), Protektorát Čechy a Morava, II. odboj

(Balada, 2007)

5. Praktická část

Pojmu didaktická transformace, jeho vymezení a chápání různými autory se tato práce již věnovala v jedné z předcházejících kapitol.

Nyní tedy o samotné transformaci, kterou provádí učitel jako součást přípravy na vyučovací hodinu. Rekonstruování vědních poznatků do podoby, která umožňuje učiteli žáky vzdělávat a vychovávat, by mělo být s ohledem na cíle výuky a schopnosti žáků v dané třídě.

Učitel, jakožto odborník ve svém oboru, se nejprve seznamuje s obsahem, poznatky svého vědního oboru, případně oborů příbuzných. Začleněním poznatků mezioborového charakteru může pedagog přispět k naplnění například tematických okruhů v rámci průřezových témat RVP.

V další fázi učitel srovnává obsah vědních poznatků s cíli výuky, které nalezne ve formě očekávaných výstupů v RVP, přičemž pro základní školy i gymnázia jsou očekávané výstupy závazné. Učitel tedy vybere takový obsah, který vede ke splnění cílů výuky.

Nyní může učitel vybrat přesné vyučovací formy a metody, které opět vedou k dosažení cílů a jsou pro danou látku a konkrétní žáky vhodné. S ohledem na cíle pracuje učitel s vhodným materiálem, ze kterého vybírá již konkrétní obsah vyučovací hodiny. Učitel zařazuje takové aktivity, které umožňují rozvíjení různě kognitivně náročných dovedností, například s ohledem na revidovanou Bloomovu taxonomii. Celý tento subjektivní proces, činí učitel s ohledem na věk žáků a jejich schopnosti.

5.1 Úkoly s Historickým atlasem měst – Český Krumlov

Tato část se zaměřuje především na rozvíjení znalostí a dovedností v rámci vzdělávacího oboru geografie. Očekávané výstupy ze vzdělávacího oboru dějepis jsou v těchto úlohách rozvíjeny jen okrajově.

U jednotlivých úkolů jsou uvedeny očekávané výstupy z RVP G, které jsou konkrétním úkolem rozvíjeny. Řada z očekávaných výstupů se těmito úkoly rozvíjí především na lokální úrovni.

U úkolů, které jsou zařazeny v kategorii práce s textem, převažuje práce s textem z Historického atlasu města Český Krumlov. Obdobně pak v kategorii práce s mapou převažuje u úkolů část, ve které žáci pracují s mapou, plánem a podobnými zobrazeními.

V zadání úkolů jsou označeny dokumenty, které jsou zapotřebí ke splnění úkolů, tak jak je lze najít v přílohách této práce, kurzívou je potom uvedeno označení, pod kterým lze stejné dokumenty najít v Historickém atlase Českého Krumlova.

V Historických atlasech nejsou zachována měřítka historických map (Bůžek a kol., 2003). Většina map je proto v atlasech publikována bez měřítka, v popisech map lze u některých najít pouze orientační měřítko. Pro potřeby této práce jsou mapové listy z Historického atlasu Českého Krumlova upraveny a měřítka nejsou zachována.

5.1.1 Práce s textem

Textová část se věnuje vývoji města Český Krumlov a nejbližšího okolí od prvního osídlení Českokrumlovska od středního paleolitu (cca 40 000 př. n. l.) až do konce 20. století. Nalezneme zde informace o založení města, vývoji hradu a později zámku, kostelů, kláštera, kaplí, hřbitovů, městských bran, mostů, mlýnů, domů, ulic a dalších objektů. Autoři popisují hospodářský vývoj ve městě a nejbližším okolí a samozřejmě také politické dění. Pozornosti neunikla ani vladařská linie Rožmberků a další, kteří tuto oblast spravovali po vymření tohoto šlechtického rodu. Zásadní vliv při vývoji města měl průmysl, jehož vývoj je v této části podrobněji vysvětlen. Během popisování dějin města jsou zmiňovány informace o počtu obyvatel a domů ve městě a s tím spojené problémy.

Předkládané informace jsou podloženy historickými prameny, o které se autoři v textu opírají. Textovou část doplňují obrazové dokumentace a tabulky (Bůžek a kol., 2003).

Úkol 1

Přečti si následující text.

...Město vysadili páni z Krumlova. Po vymření rodu v devadesátých letech 13. století se jejich dědici stali páni z Rožmberka (1302). Svou rodovou rezidenci přeložili z hradu Rožmberka do Krumlova v prvním desetiletí 14. století. Jako město („civitas“) se Krumlov poprvé uvádí roku 1309. Činnosti Petra I. z Rožmberka, jenž zemřel roku 1347, jasně dokládají jeho cílevědomý přístup k budování rodového rezidenčního sídla. V takových snahách pokračovali i jeho synové – především Oldřich I. z Rožmberka (zemřel 1390). Další výrazná vlna stavebních aktivit na hradě i ve městě spadala až do období pohusitského. ...

...Počátek 17. století přinesl významné změny do života rezidenčního města posledních Rožmberků i celého jejich dominia, neboť koncem roku 1601 Petr Vok z Rožmberka prodal českokrumlovské panství císaři Rudolfovi II. Tímto způsobem chtěl poslední rožmberský vladař aspoň zčásti vyřešit své tíživé finanční problémy a zároveň předejít uplatnění práva odúmrti ze strany panovníka na rožmberský majetek po své smrti. ...

...V předvečer vánočních svátků roku 1622 daroval císař Ferdinand II. Janu Oldřichovi z Eggenberku za prokázané služby českokrumlovské panství spolu s dalšími jihočeskými a dolnorakouskými statky. ...

...V budování rezidenčního sídla v Českém Krumlově pokračovali během 18. století i Schwarzenberkové, kteří získali eggenberské dědictví v roce 1719 po smrti Marie Arnoštky, bezdětné vdovy po Janu Kristiánovi. ... (Bůžek a kol., 2003)

...V roce 1947 byl schwarzenberský majetek, včetně Českého Krumlova, převeden do českého zemského vlastnictví a po zrušení zemského zřízení se od roku 1950 stal majetkem Československého státu (Státní hrad a zámek Český Krumlov, 2015 [online]).

Za pomoci textu a mapy (Rožmberské dominium roku 1590 a 1611, příloha č. 1, *mapový list č. 26, mapa č. 41*) odpověz na následující otázky a vytvoř časovou osu.

1. Na základě textu vytvoř časovou osu, na které budou zaznamenáni majitelé českokrumlovského panství.
2. Jakou změnu zaznamenala rozloha rožmberského dominia (území, panství) mezi lety 1590 a 1611?

3. Komu město Český Krumlov patřilo v letech 1600, 1690, 1920?
4. Byly v Českém Krumlově a Rožmberku již v roce 1590 hrady? Porovnej informace z mapy a z textu. Svě zjištění zdůvodni.
5. Komu patří hradní a zámecký komplex Český Krumlov dnes?

Možné řešení:

1. časová osa – příloha č. 14.

2. Poslední rožmberský vladař se potýkal s finančními problémy, kvůli těmto problémům koupil část majetku Rožmberků Rudolf II v roce 1601, po tomto roce byl tedy rozsah rožmberského dominia plošně menší.

3. V roce 1600 patřil Český Krumlov stále Rožmberkům, v roce 1690 Eggenberkům a v roce 1920 byl Český Krumlov schwarzenberským majetkem.

4. Podle mapy se v roce 1590 až 1611 v Českém Krumlově ani v Rožmberku hrad jako centrum panství nenacházel. Podle textu tomu bylo přesně naopak, v těchto městech již v 16. století hrady byly. V roce 1611 již Český Krumlov nepatřil Rožmberkům, město Rožmberk a nejspíš i hrad Rožmberkům patřil i nadále, ale podle mapy se tam nevyskytovalo centrum panství. V Českém Krumlově ještě v roce 1590 ale vladař sídlil. Autoři mapy tedy do kategorie v legendě „hrady, zámky a tvrze jako centrum panství“ sídlo vladaře nezařadili nebo je to chyba obsahu mapy.

5. V současnosti je hradní a zámecký komplex v majetku státu.

Cíle:

Žák na základě textu vytvoří časovou osu.

Žák samostatně vyhledává informace v textu a na mapě, tyto informace používá k odpovídání na otázky.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Dějepis – Žák rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.

Žák posoudí postavení českého státu uvnitř habsburského soustátí a analyzuje jeho vnitřní sociální, politické a kulturní poměry.

Úkol 2

Přečti si následující text.

...„Nejstarší dochované údaje o počtu nemovitostí v Krumlově pochází z doby kolem roku 1380, kdy bylo ve vnitřním městě 96 domů („in civitate sunt XCVI domus“). ...

...Počet nemovitostí vzrostl ve městě mezi léty 1424 – 1466 jen nepatrně (ze 105 domů roku 1424 na 109 domů v roce 1466) Urbanistický vývoj vnitřního města se v tomto období v zásadě završil. Z počtu nemovitostí lze odhadnout, že ve vnitřním městě žilo asi 1 000 osob. ...

...Počet měšťanských domů se v posledních dvou desetiletích 16. století ve městě a předměstích pohyboval v úhrnu od 331 (v roce 1585) až k 336 (roku 1600). Podle hrubých odhadů žilo v rezidenčním městě okolo 2 100 obyvatel. ...

...Jestliže bylo možno napočítat v Českém Krumlově kolem roku 1600 celkem 336 domů a přibližně 2 100 obyvatel, vzrostl tento počet do roku 1653 jen na 349 domů (včetně 8 neobydlených či zničených) a na 1 810 obyvatel starších 12 let (při započtení dětí do 12 let věku, tvořících přibližně 28 % celkové populace, by se celkový počet obyvatel pohybovat kolem 2 300). Podle duchovenských fasí tereziánského katastru žilo na počátku 18. století ve městě 1 810 a na zámku 304 obyvatel starších 12 let (tj. po přepočtu přibližně 2 700 obyvatel). Výraznější růst počtu domů i obyvatel města je možné doložit především pro druhou polovinu 18. století. V roce 1790 bylo v Českém Krumlově již 539 domů a žilo zde 3 481 obyvatel. ...

...V letech 1825–1848 stoupl počet obyvatel v Krumlově ze 3 809 na 6 008, z nichž většina se nadále hlásila k německé národnosti a ke katolickému vyznání. ...

...Postupně se počet domů zvýšil z 827 v roce 1919 na 996 v roce 1930 a stoupl až na 1 237 domů v roce 1937. ...

...Počátkem roku 1939 žilo mezi městským obyvatelstvem v Českém Krumlově na 350 Čechů a zbyli pouze tři židé. Byl to hluboký pokles počtu obyvatelstva, uváží-li se, že ještě koncem září 1938 měl Český Krumlov 8 800 obyvatel, z čehož bylo 2 400 Čechů a 160 židů. ... (Bůžek a kol., 2003)

Doplňující informace: Počet obyvatel a domů mezi lety 1380–1991			
Rok	Počet obyvatel	Rok	Počet domů
		1380	
1424		1424	
1466		1466	
1585		1585	
1600		1600	
1653		1653	
1790		1790	
1825			
1848		1869	718
1900	8 676	1900	764
1921	8 337	1919	
1938		1930	
1939		1937	
1950	6 899	1950	1 172
1991	11 214	1991	1 350

(Bůžek a kol., 2003, upraveno)

1. Doplni na základě textu informace do tabulky. Graficky znázorni vývoj počtu obyvatel a domů v Českém Krumlově. Jaké faktory ovlivňují tyto dva ukazatele (počet obyvatel, počet domů)?

2. V grafu vyznač období, ve kterém se tyto dva ukazatele výrazně změnily (velký úbytek, či velký nárůst). Na které historické události lze v těchto obdobích z grafů usuzovat?
3. Popiš tyto dva grafy, jaké jsou jejich vzájemné vztahy? Jaké faktory mohou ovlivnit přesnost těchto dvou ukazatelů?

Možné řešení

1. Počet obyvatel na určitém místě ovlivňují například války, přírodní katastrofy, opatření vlády (zavedení porodného, příspěvků na dítě), plánování rodičovství, stav lékařské péče, dostatek pracovních příležitostí, migrace, sociální vybavenost města, dopravní dostupnost (v rámci města i okolí) a další.

2. Z grafů jsou patrné především světové války (úbytek obyvatel i domů). V případě druhé světové války je to s největší pravděpodobností úbytek židovského obyvatelstva.

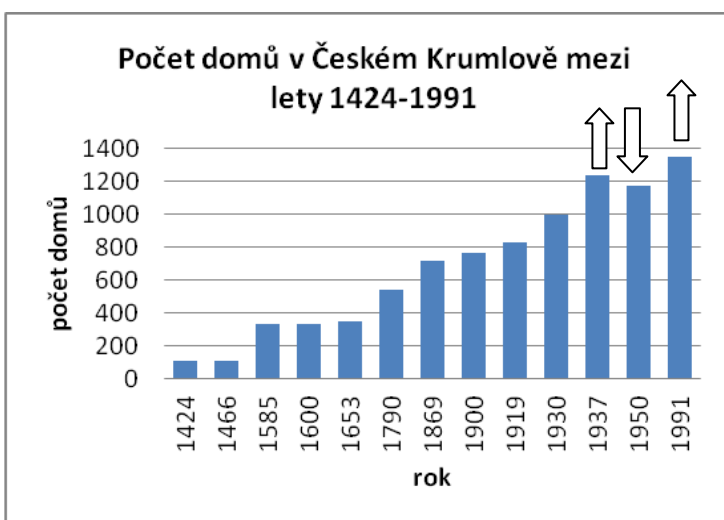
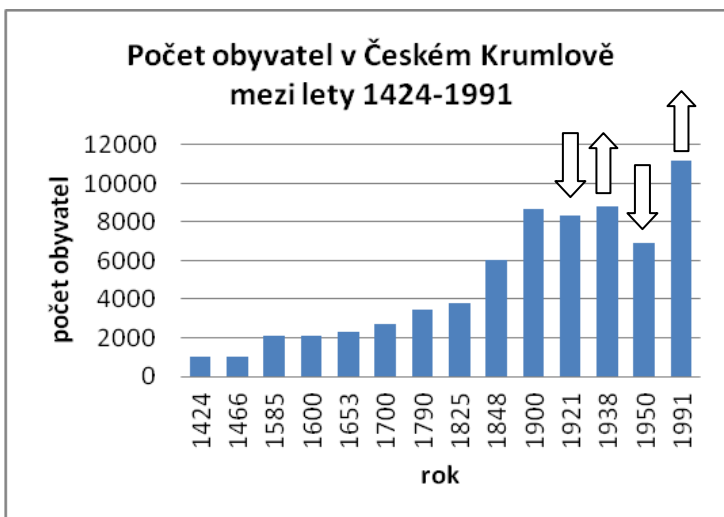
Z grafů jsou patrné nárůsty počtu obyvatel mezi válkami a po druhé světové válce. Nárůst počtu domů podle grafu probíhal před druhou světovou válkou a až později po ní. Mohla to být reakce na zvýšení počtu obyvatel, avšak se zpožděním, protože domy se nejprve musí postavit a na to jsou potřeba finanční prostředky.

Poznámka: Odsun německého obyvatelstva, podle autorů Historického atlasu města Český Krumlov probíhal v okolí Českého Krumlova, města Český Krumlov se však nedotkl (Bůžek a kol., 2003).

3. Počet obyvatel od roku 1424 mírně stoupal, až v druhé polovině 19. století došlo k většímu nárůstu počtu obyvatel. Během světových válek je patrný pokles počtu obyvatel.

Vývoj počtu domů je více vyrovnaný než vývoj počtu obyvatel. Během první světové války nedošlo na rozdíl od počtu obyvatel k poklesu. Po druhé světové válce i počet domů klesl, může to být způsobeno tím, že domy nebyly vzhledem k poklesu počtu obyvatel potřeba a staré, zchátralé domy byly strženy.

Počet obyvatel se od roku 1424 zvýšil přibližně 11x. Počet domů se za stejnou dobu zvýšil téměř 13x. Z toho bychom mohli usuzovat, například, že lidé mají vyšší nároky na velikost obývaného prostoru. Údaje nám ale neříkají nic o velikosti domů. Odhadovaný počet obyvatel může také obsahovat chyby. Během těchto let se také město zvětšilo, proto počty obyvatel i domů jsou za různě velká území, i když administrativně je to stále jedno město.



↓ Výraznější pokles počtu obyvatel (domů)

↑ Výraznější nárůst počtu obyvatel (domů)

Cíle:

Žák na základě textu doplní informace do tabulky.

Žák na základě údajů z tabulky vytvoří graf s počty obyvatel a počty domů.

Žák vysvětlí, jaké faktory ovlivňují počet obyvatel a počet domů.

Žák na základě grafu popíše, jak historické události ovlivnily vývoj těchto dvou ukazatelů.

Žák uvede vzájemnou závislost počtu obyvatel na počtu domů, kterou odvodí z grafu.

Žák vysvětlí, co ovlivňuje přesnost údajů o počtu obyvatel a počtu domů na daném místě.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na Zemi, geografické, demografické a hospodářské aspekty působící na chování, pohyb, rozmístění a zaměstnanost obyvatelstva.

Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Žák čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky, analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje.

Dějepis – Žák rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.

Žák charakterizuje základní rysy vývoje na našem území.

Žák charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky.

Úkol 3

Český Krumlov nabízí mnoho turisticky zajímavých míst. Některé z nich jsou popsány v následujícím textu.

... Ve druhé polovině 19. století došlo v okolí města ke značnému rozvoji těžby tuhy a byly zřízeny tuhové závody Porák. Velkého rozkvětu průmyslového podnikání se město dočkalo v posledních třiceti letech 19. století. Tehdy vznikly nové průmyslové závody – papírny Spiro, přádelna lnu a konopí, továrna na látky Wozelka, továrna na nábytek Schinko a některé menší podniky. Ve městě samém se v letech 1865 – 1926 těžila vložková tuha (nad Rybářskou ulicí) pod firmou rodiny Poráků (současná firma Grafít nabízí pro zájemce atraktivní prohlídku podzemního tuhového dolu). ...

... Počátkem 20. století vařily ve městě pivo dva pivovary – Městský pivovar v Široké ulici a schwarzenberský pivovar na Novém Městě. ... Zákonem ze dne 10. 7. 1947 přešel pivovar do vlastnictví republiky. Jako součást Jihočeských pivovarů po roce 1950 prošel hned několika rekonstrukcemi strojního zařízení. Po nejrozsáhlejší z nich – v roce

1983 – vyráběl ročně 118 000 hektolitrů piva. Nyní zde podniká firma Pivovar Eggenberg. ...

... Městská obec byla ochráncem starých památek. Velká péče se věnovala opravě radnice na náměstí. Právě její oprava byla jednou z největších stavebních akcí v meziválečných jižních Čechách. Úplná přestavba renesanční radnice, spočívající též v odkrytí zazděných loubí, byla velmi obtížná a proběhla ve třicátých letech 20. století. ... Dále byla obnovena věž bývalého kostela svatého Jošta, městské divadlo, městský pivovar, sgrafita i fresky na mnoha městských domech. ...

... Svou roli zde sehrála nejasněná budoucnost otáčivého hlediště před letohrádkem Bellarie, které je od roku 1958 letní scénou Jihočeského divadla v Českých Budějovicích. Na jeho financování se podílí Městský úřad České Budějovice. V letech 1958–1962 muselo hlediště otáčet 40 mužů, od roku 1960 bylo hlediště poháněno elektromotory. V letech 1989 – 1993 dostalo otáčivé hlediště svou současnou podobu. Aby město nepřišlo o zápis do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO z roku 1992, musí být divadlo ze zámecké zahrady přesunuto. ...

... Historické jádro (Státní hrad a zámek Český Krumlov, Vnitřní město, Latrán) města Český Krumlov včetně předměstí je jednou z nejcennějších městských památkových rezervací na světě. ... (Bůžek a kol., 2003)

1. Naplánuj trasu výletu, která bude začínat na autobusovém nádraží, po které bys navštívil co nejvíce zajímavostí za jeden den. Svou trasu zakresli do mapy města (příloha č. 2). Nejprve si turistické cíle v mapě vyznač, až poté naplánuj trasu výletu.
2. Dohledej informace o turistických cílech (např.: zda jsou v tuto roční dobu otevřeny), případně dohledej jiná zajímavá místa. Popiš konkrétní trasu, do tohoto popisu zaznamenej také zjištěné informace.

Možné řešení:

1. Návrh trasy – příloha č. 15.

Červeně je v plánu zaznačena cesta, hvězdičky značí jednotlivá zastavení. Grafitový důl a otáčivé hlediště jsou již mimo mapu, proto šipky značí směr, kterým se k nim dostaneme.

2. Z autobusového nádraží se vydáme v dopoledních hodinách do historického centra města (vnitřního města). Na náměstí Svornosti navštívíme turistické centrum (otevřeno od 9 hodin), kde získáme informace o městě. Na základě získaných informací, si můžeme důkladněji prohlédnout historické jádro města.

Dále se vydáme přes řeku Vltavu až do pivovaru Eggenberg (Pivovarská 27). Prohlídka denně, od 11 hodin.

Z pivovaru se vydáme do tuhového dolu (Chvalšinská 243), který nabízí prohlídky od května do září (pondělí až pátek). Prohlídka trvá cca 80 minut.

Další zastávkou bude hrad a zámek Český Krumlov, kde mají otevřeno od dubna až do října, od 9 hodin přibližně do 16 hodin. Můžeme si vybrat ze dvou prohlídkových tras (případně Hradní muzeum, Zámecká věž, zámecké barokní divadlo) některé nejsou v pondělí otevřené.

Po návštěvě hradu a zámku se vydáme do zámecké zahrady, ve které se nachází přírodní divadlo, s otáčivým hledištěm. Divadlo nabízí od června do září večerní představení.

Výlet je tedy nejlépe organizovat od června do září (mimo víkendy a pondělí), kdy má většinu turistických cílů otevřeno pro návštěvníky.

Informace byly zjištěny z turistického průvodce (Vydavatelství MCU s.r.o. 2010; dostupný v Infocentru Český Krumlov na náměstí Svornosti), který je z roku 2010, proto mohou být informace zastaralé. Pro aktuální informace je vhodné navštívit internetové stránky jednotlivých míst.

Cíle:

Žák vyhledá v textu informace, které potřebuje k naplánování trasy výletu.

Žák podle zadaných kritérií naplánuje trasu, kterou zakreslí do mapy.

Žák najde informace o turistických cílech, které využije v plánování výletu.

Žák vlastními slovy popíše trasu výletu.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Žák se orientuje s pomocí map v krajině.

5.1.2 Práce s mapou

Úkol 4

V textu je popsán důležitý průmyslový podnik sídlící zprvu v Českém Krumlově. O které průmyslové odvětví se jedná, napoví i mapa stabilního katastru města z roku 1826 (příloha č. 3, *mapový list č. 6, mapa č. 11*).

...Nejdůležitějším podnikem, který výrazně ovlivňoval zaměstnanost v Českém Krumlově a okolí, byla největší *** na výrobu strojního *** v habsburské monarchii i později v Československé republice – firma Hynek Spiro a synové. Výroba *** navázala na tradici, jejíž kořeny ve městě sahají až do 16. století. ... Hynek Spiro po požáru roku 1866 přesunul část výroby *** do 5 kilometrů jižně od města vzdáleného Pečkovského mlýna ve Větrní, který zakoupil. ... V Pečovském mlýně byla nejdříve zřízena brusírna dřeva, v zápětí se zahájila výroba celulózy. Hotové výrobky se prodávaly i do USA. Od roku 1883, o dva roky dříve než v USA, tu byla zřízena výroba sulfítové buničiny. ...*** průmysl, soustředěný ve Větrní a také v Loučovicích, znečišťoval vodu řeky Vltavy. O to kdo více znečišťuje řeku, se přely obě firmy už před druhou světovou válkou. ... Řeku pokrývalo silné znečištění a pěna. Bylo nebezpečné se v ní koupat, celé město navíc zamořoval silný zápach. ... (Bůžek a kol., 2003)

1. O které průmyslové odvětví se jedná?
2. Jaký osud (např.: zda existuje, kde se nachází) má tento podnik dnes?

3. Přibližně lokalizuj průmysl do plánu Českého Krumlova z roku 1949 (příloha č. 4, *mapový list č. 13, mapa č. 20*) a popiš místa, kde se v roce 1826 tento průmysl nacházel. Místa popiš tak, aby člověk, který si přečte jen popis, mohl místa najít.
4. Jaké výhody a nevýhody má poloha města na řece?

Možné řešení:

1. V textu je popsán papírenský průmysl, což dokládá i mapa stabilního katastru (v mapě Papiermühle).

2. V současnosti se ve Větrní stále nachází papírny, které vyrábějí zboží pod názvem Jihočeské papírny – Papírny Větrní a.s. (JIP, 2014 [online]).

3. Lokalizace papírenského průmyslu – příloha č. 16. Na mapě je lokalizován papírenský průmysl červenou hvězdičkou.

První, severnější, papírna se nacházela na břehu Vltavy kousek proti proudu od mostu Dr. Edvarda Beneše. Přibližně v úrovni chrámu Sv. Víta. Z mapy stabilního katastru bohužel není zřejmé, na kterém břehu řeky papírna ležela.

Papírna, která se v roce 1826 nacházela od první popsané proti proudu Vltavy, se na stejném místě nalézala i v roce 1949 (podle plánu města). Stála na levém břehu Vltavy, v ulici 5. května, poblíž tehdejšího (v roce 1949) Okresního národního výboru.

4. Poloha města na řece má mnoho výhod i nevýhod. Jako výhody lze jmenovat například možnost průmyslu, který potřebuje vodu, větší turistický ruch, v létě například vodáci projíždějící po Vltavě městem, možnost používat vodu z řeky. S tím jsou spojené i nevýhody jako například znečištění vody i břehů. Další nevýhodou může být hrozba záplav a s tím spojené škody. V dřívějších dobách se po řece plavilo dřevo, což bylo pro město výhodné.

Cíle:

Žák používá informace z textu a mapy k formulaci odpovědi na otázky.

Žák samostatně vyhledá správné informace z různých zdrojů.

Žák lokalizuje objekty na mapě a popíše polohu těchto objektů.

Žák zdůvodní jaké výhody a nevýhody má poloha města na řece.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni.

Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Úkol 5

Za pomoci plánu Českého Krumlova z roku 1949 (příloha č. 4, *mapový list č. 13, mapa č. 20*) a vyhledávání potřebných informací vypracuj úkoly a odpověz na otázky. Představ si, že situace řešíš v roce 1949, plán města je tedy aktuální.

V plánu města si nejprve vyznač, které silnice vedou do Českých Budějovic, Kaplice, Frymburku.

1. Vyznač v plánu nejkratší cestu (pouze městem), po které se člověk cestující za prací dostane z ulice Českobratrská do Českých Budějovic.
2. U domova mládeže se potkáte s cyklistou, který se právě ve městě ztratil. Potřebuje se dostat nejkratší cestou do Kaplice, nevadí mu jet po silnici. Vyznač mu tedy do jeho plánu cestu, kterou se dostane z města směrem na Kaplici.
3. Rodina, která se právě nachází na mostě dr. E. Beneše, se potřebuje dostat k Lipenské přehradě do Frymburku. Na plánu města ukaž kudy se má rodina dostat z města. Cestu zakresli, předpokládej, že se všechny ulice dají projet z obou směrů.
4. Na které světové strany cestovali tito lidé?
5. Jak by se popis tras změnil, pokud by se postavila nová objížďková komunikace, která je v plánu vyznačená jako plánovaná? Jak projekt této komunikace dopadl, je dnes tato silnice v provozu? Tuto informaci můžeš vyčíst na některé z novějších map.

Možné řešení:

1, 2 a 3 cesta z Českého Krumlova – příloha č. 17.

4. Z Českého Krumlova do Českých Budějovic na Severovýchod. Z Českého Krumlova do Kaplice na Jihovýchod. Z Českého Krumlova do Frymburka na Jihozápad.

5. Z plánu z roku 2010 (příloha č. 11) lze zjistit, že projekt objízdne komunikace byl zrealizován. Dnes tedy usnadňuje projíždění městem.

Cesta by se změnila cyklistovi z druhého příkladu. Od domova mládeže by projel pouze jednou ulicí a hned by se napojil na objížděkovou komunikaci, po které by jel až na křižovatku s ulicí Kaplickou. Po které by pokračoval dále do Kaplice.

Cíle:

Žák za pomoci plánu a dalších zdrojů informací vyhledá a popíše trasu městem.

Žák vyhledá informace o tom na jakou světovou stranu a jakou silnicí se má vydat, pokud zná cíl cesty.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Úkol 6

Na základě Císařského povinného exempláře stabilního katastru města Český Krumlov z roku 1826 (příloha č. 3, mapový list č. 6, mapa č. 11) vytvoř zjednodušenou legendu stabilního katastru. Legenda by měla obsahovat tyto prvky: budovy, listnaté lesy, jehličnaté lesy, travní plochy, pole, vodní toky, silnice, mosty, cesty.

Plošně nejrozsáhlejší jsou v této oblasti pole. Jehličnatých lesů se na tomto území nachází naopak velmi málo.

Možné řešení: *Legenda stabilního katastru – příloha č. 18.*

Cíl: Žák identifikuje na mapě stabilního katastru dané prvky, na základě kterých vytvoří legendu.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Úkol 7

Na svislém leteckém snímku města Český Krumlov, z roku 2001 (příloha č. 5, mapový list č. 30, mapa č. 45) barevně vyznač způsob využívání jednotlivých ploch. Zaměř se především na zastavěné plochy, lesy, louky, pole a vodní plochy. Nezapomeň vytvořit legendu.

1. Porovnej letecký snímek z roku 2001 a císařský povinný exemplář stabilního katastru města Český Krumlov z roku 1826 (příloha č. 3, mapový list č. 6, mapa č. 11). Vyhledej plochy, jejichž využití se během let změnilo. Které kategorie využití ploch se zmenšily a které zvětšily?

Možné řešení:

Barevné vyznačení způsobu využívání ploch – příloha č. 19.

1. Od roku 1826 výrazně ubylo polí, a travnatých ploch, namísto těchto kultur byly v roce 2001 většinou zastavěné plochy. Ubylo také lesů a travních ploch. Téměř celé okolí řeky se přeměnilo v zastavěnou plochu. Využití ploch v historickém jádru a v zámecké zahradě se během let téměř nezměnilo.

Cíle:

Žák vytvoří na podkladu leteckého snímku mapu využívání ploch.

Žák vytvoří legendu k mapové vrstvě, kterou sám vytvořil.

Žák na základě leteckého snímku a mapy stabilního katastru porovná změnu ve využití ploch ve městě.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák identifikuje obecné základní geografické znaky a funkce sídel a aktuální tendence ve vývoji osídlení.

Žák analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní (společenské) krajinné složky a prvky krajiny.

Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Úkol 8

Prohlédni si pohlednice z Českého Krumlova z let 1900 – 1940 (příloha č. 6, *mapový list č. 36, obr. č. 34 a-j*). Popiš místa, která jsou znázorněna na pohlednicích. Následně lokalizuj místa z pohlednic na panoramatu historického jádra Českého Krumlova (příloha č. 7, *mapový list č. 28, obr. č. 27*).

Možné řešení:

Zakreslení objektů z pohlednic na panoramatu města – příloha č. 21.

Nad každou pohlednicí by se žáci měli zamyslet, popsat objekt a posoudit, kde by se přibližně mohl nacházet, není nutná přesná lokalizace.

Přesná lokalizace a popis pohlednic

1. Budějovická brána, ulice Latrán.

2. Náměstí Svornosti, v pozadí zámek se zámeckou věží.

3. *Kostel sv. Víta, foceno nejspíše z mostu, který se nachází nedaleko po proudu řeky Vltavy.*

4. *Náměstí Svornosti s morovým sloupem a kašnou.*

Cíle:

Žák popíše vlastními slovy, co je znázorněno na pohlednicích.

Žák navrhne umístění objektu z pohlednice na mapě.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické a další geografické zdroje dat a informací v tištěné podobě pro řešení geografických problémů.

Dějepis – Žák rozlišuje zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.

Úkol 9

Prohlédni si důkladně Müllerovu mapu Čech z roku 1720 (příloha č. 8, *mapový list č. 1, mapa č. 1*), mapu odvozenou z druhého vojenského mapování kolem roku 1870 (příloha č. 9, *mapový list č. 1, mapa č. 3*), trojrozměrný model Českého Krumlova s vyznačením uličních bloků v 1. polovině 19. století (příloha č. 10, *mapový list č. 14, mapa č. 22*) a topografickou mapu Českého Krumlova (příloha č. 2). Následně odpověz na následující otázky.

1. Jakým způsobem je na mapách znázorněn výškopis?
2. Přiřaď jednotlivé metody ke konkrétním mapám.

a) barevná hypsometrie	1) Müllerovu mapu Čech z roku 1720
b) kopečková metoda	2) Mapa odvozená z druhého vojenského mapování
c) vrstevnice s kótami	3) Trojrozměrný model Českého Krumlova
d) tónování	4) Topografická mapa Českého Krumlova
e) šrafy	
3. Jaké výhody a nevýhody jednotlivá zobrazení mají?
4. Která metoda je nejpřesnější a která nejméně nepřesná?

Možné řešení:

1. Na mapách je výškopis znázorněn několika způsoby. Na nejstarší mapě jsou to různé kopečky, poté šrafy, na trojrozměrném modelu je výškopis znázorněn barevně a na topografické mapě se používají vrstevnice a nadmořské výšky.

2. 1b), 2e), 3a), 4c)

3. Kopečková metoda, na mapě, zabírá více místa než ostatní metody zobrazení výškopisu. Šrafy představují méně přesnou a náročnou metodu znázornění výškopisu. Barevná hypsometrie se používá více na mapách malých měřítek, na mapě nezabírá prakticky žádné místo.

4. Kopečková metoda, ani šrafy nepředstavují přesnou metodu, zobrazení výškopisu. Nejvíce přesné jsou vrstevnice a barevná hypsometrie s kótami.

Cíle:

Žák popíše způsoby znázornění výškopisu na daných mapách.

Žák přiřadí mapy k metodám znázornění výškopisu.

Žák popíše výhody a nevýhody jednotlivých metod.

Žák vysvětlí přesnost jednotlivých metod znázornění výškopisu.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Žák používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii.

Úkol 10

Prohlédni si důkladně plán Českého Krumlova z roku 2010 (příloha č. 11).

1. Na základě tohoto plánu vytvoř vlastní zjednodušený plánek města, který by měl sloužit k orientaci po městě. Nezapomeň vytvořit legendu ke svému plánu.
2. Porovnej svůj vytvořený plán a plán Českého Krumlova a okolí, cca 1700 (příloha č. 12, *mapový list č. 4, mapa č. 8*) a plán Českého Krumlova z roku 2010.

V čem se plány shodují, v čem liší?

Jaká je přesnost jednotlivých plánů?

3. Jaké využití najdou jednotlivé plány? Vymysli konkrétní využití pro každý z plánů a popiš, proč se zrovna pro tento účel hodí.
4. Jaký liniový prvek tomuto plánu (cca 1700) chybí?

Možné řešení:

1. Zjednodušený plán města Český Krumlov – příloha č. 22.

2. Všechny tři plány zobrazují přibližně stejné území. Hlavním orientačním znakem na plánech je řeka, na všech plánech jsou také zakreslené mosty.

Na plánu z roku 2010 jsou zobrazené ulice s názvy, většina domů pouze obrysem. Významnější budovy jsou zde názorně zakresleny.

Na plánu z roku 1700 jsou zakresleny jednotlivé domy, u kterých jsou popisky. Travní plochy a lesy jsou zde zakresleny názorně, nereálně. Na plánu z roku 2010 jsou vyznačeny travní plochy a lesy jednou zelenou barvou.

Vlastní vytvořený plán je více generalizovaný než ostatní plány, travní plochy a lesy chybějí úplně. Jsou zde vyznačeny některé lokality, kde se nalézají domy, které nejsou důležité. Významnější objekty jsou popsány přímo v plánu. Ve vlastním plánu jsou také nejdůležitější silnice, které jsou označeny směrem, kam vedou, podobně jako u plánu z roku 2010.

Nejpřesnější je plán z roku 2010. Pro vytvoření nejstaršího plánu nebyla použita žádná zeměpisná síť, proto není tak přesný, například průběh toku řeky je odlišný od skutečnosti. Vlastní plán je méně přesný než plán z roku 2010.

3. Nejstarší plán mohl sloužit především samotnému autorovi. Mohl zaznamenávat například kde, kdo bydlí, jaké řemeslo se v domech provozuje. Plán z roku 2010 má široké uplatnění, pro turisty i místní. Zaznamenává polohu turistických cílů ve městě. Náš vlastní vytvořený plán může sloužit pro vlastní potřebu nebo například pro popis cesty někomu dalšímu nebo vlastní orientaci po městě.

4. V plánu naprosto chybí ulice. Autor s největší pravděpodobností takovou informaci nejspíš znát nepotřeboval.

Cíle:

Žák podle předloženého plánu vytvoří svůj vlastní zjednodušený plán města i s legendou.

Žák porovná více plánů města, z hlediska shodných, rozdílných prvků a přesnosti.

Žák objasní, k jakému účelu mohou jednotlivé plány sloužit.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Žák používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii.

Dějepis – Žák rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.

Úkol 11

„Poblíž Kájovské brány směrem na náměstí vzniklo prostranství s městskými domy, pro něž se v 16. století užívalo označení Na louži. Pojmenování mohlo souviset s výskytem nevysýchajících louží dešťové vody přitékající z výše položeného náměstí a patrně i s opakujícími se záplavami nedaleko Vltavy.“ (Bůžek a kol., 2003)

Takto se vysvětluje pojmenování Na louži. Jak asi vznikly některé názvy ulic v Českém Krumlově? Ulice zakresli do plánu (příloha č. 4, *mapový list č. 13, mapa č. 20*), a objasni, za pomoci fotografií ulic (příloha č. 13) a plánu z čeho názvy ulic vznikly. Do plánu zakresli také prostranství Na louži, jeho umístění lze v případě potřeby najít v některé ze souboru map a plánů, které jsou k úlohám používány.

1. Kaplická
2. Masná
3. Pod Kamenem
4. Rybářská

Možné řešení:

Zakreslení ulic a prostranství Na louži – příloha č. 23.

Kaplická – Název Kaplické ulice může mít více vysvětlení. Mohla se zde v minulosti nacházet kaple nebo může jít o ulici, která vede do města Kaplice.

Masná – V masné ulici se v minulosti nacházely masny.

Pod Kamenem – Nad touto ulicí se nachází skála.

Rybářská – Název ulice s největší pravděpodobností vznikl podle rybářských sádek, které se zde nacházely.

Cíle:

Žák na základě dostupných informací o místu objasní, jak vznikly názvy ulic.

Žák lokalizuje ulice v plánu města.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Úkol 12

Prohlédni si Císařský povinný exemplář stabilního katastru města Český Krumlov z roku 1826 (příloha č. 3, mapový list č. 6, mapa č. 11).

1. Proč je mapa v cizím jazyce? V jakém?
2. Jaký jazyk s největší pravděpodobností nalezneme na mapách z roku 1914 a z roku 1930?
3. Z tohoto kartografického díla lze získat informace, bez ohledu na to, zda cizí jazyk umíme či nikoli. Jaké informace lze tedy z mapy stabilního katastru získat? Kde je možné najít tyto informace v současnosti?

Možné řešení:

1. V zemské ústavě – Obnovené zřízení zemské (pro Čechy 1627, pro Moravu 1628) byla zavedena jako úřední jazyk spolu s češtinou i němčina. Němčina a čeština měly být zrovnoprávněny, ale fakticky převládal německý jazyk. Za první republiky byly stanoveny jako úřední jazyk čeština a slovenština. Proto je většina starých map v německém jazyce (Čornej, 2010).

2. Mapa z roku 1914 bude s největší pravděpodobností v německém jazyce a mapa z roku 1930 bude s největší pravděpodobností v českém jazyce.

3. Mapa stabilního katastru nám nabízí čísla parcel, podle kterých jde dále zjistit další informace o pozemku (např.: velikost, vlastních a další) a informace o hranicích pozemků. Barevně je vyznačeno využití ploch.

Čísla parcel lze v současnosti najít na současných katastrálních mapách, nahlížení do těchto map je možné například přes internetové stránky Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního (konkrétně <http://nahliznidokn.cuzk.cz/>). Na těchto stránkách lze získat další informace o parcelách.

Informace o využití ploch nalezneme v nejrůznějších mapách, plánech, určité informace nám podají také letecké snímky. V katastru nemovitostí najdeme slovní informace o druhu pozemku a způsobu využití.

Cíle:

Žák na základě svých znalostí o české historii vysvětlí cizí jazyk na mapě Českých zemí.

Žák aplikuje své znalosti o úředním jazyce v Českých zemích na konkrétní příklady.

Žák vyhledá informace z mapy a jiných zdrojů.

Očekávané výstupy podle RVP G

Geografie – Žák používá dostupné kartografické produkty a další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů.

Dějepis – Žák rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace.

Žák charakterizuje základní rysy vývoje na našem území.

Žák posoudí postavení českého státu uvnitř habsburského soustátí a analyzuje jeho vnitřní sociální, politické a kulturní poměry.

6. Závěr

Záměrem této bakalářské práce bylo navrhnout soubor úkolů pro práci s HAM ČR na gymnáziích, a tím přispět k možnosti využívání těchto atlasů na gymnáziích. Velká výhoda je mezioborový charakter tohoto díla. Podle Rámcových vzdělávacích programů je vhodné mezipředmětové vztahy začleňovat do výuky.

Struktura této práce odpovídá dílčím cílům a postupně směřuje k hlavnímu cíli. Hlavním cílem této práce bylo vytvoření souboru úkolů s HAM ČR, které budou aplikovatelné při výuce na gymnáziích a zároveň budou rozvíjet očekávané výstupy RVP G. Nejprve bylo nutné samotné dílo poznat, tedy charakterizovat a analyzovat obsah HAM ČR. Z dostupných zdrojů bylo dále zjištěno, jaké jsou návrhy využívání atlasů. Vycházeli jsme z předpokladu, že atlasy obsahují materiály, které jsou vhodné pro využití při výuce na gymnáziích, tyto materiály jsme tedy dále zkoumali jako didaktické materiály. Za účelem vytvoření úloh s atlasem byly v další části s literaturou diskutovány didaktické materiály, které atlasy obsahují a naznačeno jejich využití ve školní praxi. Dále byla popsána možnost, jak řešit problémové otázky, které rozvíjí především kompetence „k řešení problémů“, s předpokladem, využití při tvorbě a následném řešení úloh.

Za pomoci zjištěných informací o HAM ČR, didaktických materiálech, možnostech řešení problémových otázek a analýzy RVP G byl vytvořen soubor úkolů s Historickým atlasem Českého Krumlova. Praktickou část a především soubor úkolů považuji za nejdůležitější část této práce, kterou byl naplněn předem daný hlavní cíl. Na základě analýzy RVP G byl vytvořen soubor úkolů, který naplňuje očekávané výstupy, které byly vybrány při analýze a hodí se pro práci s HAM ČR.

Vytvořené úkoly by měly sloužit učitelům především k vytvoření vyučovacích hodin geografie na gymnáziích. Tyto úkoly mají mezioborový charakter s přesahem do dějepisu, naplňují tedy i okrajově očekávané výstupy ze vzdělávacího oboru dějepis. Při práci na úkolech musí žák využívat více informačních zdrojů a řešení úkolů rozvíjí komplexní dovednosti, stejně jako klíčové kompetence, především „k řešení problémů“.

Podařilo se tedy vytvořit soubor úkolů, které by měly rozvíjet vědomosti, dovednosti i klíčové kompetence.

Dalším pokračováním této práce by mohlo být využití úkolů v praxi, aby bylo možné potvrdit či vyvrátit předpoklad vhodnosti využití úkolů při vzdělávání.

7. Použitá literatura

- BALADA, J. (2007): Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Praha. ISBN 978-80-87000-11-3.
- BOHÁČEK, T. (2009): Využití fotografie ve výuce zeměpisu. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- BŮŽEK, V., DVOŘÁK, J., KUBÍKOVÁ, A., MAŠKOVÁ, V., MINÁŘOVÁ, J., NOVOTNÝ, M., PÁNEK, J., SEMOTANOVÁ, E., ŠIMŮNEK, R., VESELÝ, J. (2003): Historický atlas měst České republiky. sv. č. 11. Český Krumlov. Historický ústav Akademie věd České republiky. Praha. ISBN 80-7286-031-3.
- ČAPEK, R., MIKŠOVSKÝ, M., MUCHA, L., (1992): Geografická kartografie. SPN. Praha. ISBN 80-04-25153-6.
- ČORNEJ, P. (2010): Dějepis 3 pro gymnázia a střední školy – Novověk. SPN – pedagogické nakladatelství a.s. . Praha. ISBN 80-7235-172-9.
- HANUS, M. (2012): Mapové dovednosti českých žáků: porovnání různých věkových skupin. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- HÁTLE, J., KUČEROVÁ, S. (2013): Úloha atlasu ve výuce zeměpisu/geografie. Geografické rozhledy. ročník 23. číslo 1. s. 18-19.
- CHROMÝ, P. (2006) Historický atlas měst České republiky. Geografické rozhledy. ročník 16. číslo 1. s. 10-11.
- KNECHT, P., JANÍK, T. a kol. (2008): Učebnice z pohledu pedagogického výzkum. Paido. Brno. ISBN 978-80-7315-174-4.
- KURELOVÁ, M., a kol. (1993): Pedagogika II. Pedagogická fakulta. Ostravská univerzita. Ostrava.
- KÜHNLOVÁ (1981): Didaktická transformace vědního systému geografie. SR. ročník 15. číslo 1. ČSGS. Brno. s. 16-19.
- LHOTÁK, J., PTÁK, M., SEMOTANOVÁ, E., ŠIMŮNEK, R. (2014): Historický atlas měst České republiky. sv. č. 27. Sušice. Historický ústav Akademie věd České republiky. Praha. ISBN 978-80-7286-229-0.

- MAŇÁK, J. (1999): Nárys didaktiky. Masarykova univerzita. Brno. ISBN 80-210 1991-2.
- NOVÁK, V., MUDRYCH, Z. (1988): Kartografie a topografie. Státní pedagogické nakladatelství. Praha.
- NOVOTNÁ, M. (2011): Staré mapy při poznávání místního regionu. Geografické rozhledy. ročník 20. číslo 3. s.18-19.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2003): Pedagogický slovník. Portál. Praha. ISBN 80-717-8772-8.
- ŘEZNÍČKOVÁ a kol. (2013): Dovednosti žáků ve výuce biologie, geografie a chemie. Nakladatelství P3K. Praha. ISBN 978-80-87343-24-1.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2004a): Čtení v hodinách zeměpisu (1. díl). Geografické rozhledy. ročník 13. číslo s.4.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2004b): Čtení v hodinách zeměpisu (2. díl). Geografické rozhledy. ročník 13. číslo 5. s. 1.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2004c): Čtení v hodinách zeměpisu (3. díl). Geografické rozhledy. ročník 14. číslo 1. s. 14-15.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2005): Čtení v hodinách zeměpisu (4. díl). Geografické rozhledy. ročník 15. číslo 1. s. 14.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2007): Čtení v hodinách zeměpisu (5. díl). Geografické rozhledy. ročník 16. číslo 4. s. 14.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2008): Čtení v hodinách zeměpisu (6. díl). Geografické rozhledy. ročník 18. číslo 1. s. 14, 20.
- ŘEZNÍČKOVÁ, D., BOHÁČEK, T. (2010): Čtení fotografií optikou geografa. Geografické rozhledy. ročník 19. číslo 4. s. 18-19.
- SANDFORD, H. A. (1986): Atlases and Mapwork. In BOARDMAN, D. (ed.): Handbook for Geography teachers. The Geographical Association, Sheffield.
- SKALKOVÁ, J. (1999): Obecná didaktika. ISV nakladatelství. Praha. ISBN 80-85866-33-1.
- STERNBERG, R. (2002): Kognitivní psychologie. Portál. Praha. ISBN 80-7178-376-5.

- STRAKOVÁ, J (2002).: Vědomosti a dovednosti pro život Čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD. Ústav pro informace ve vzdělávání. Praha. ISBN 80-211-0411-2.
- ŠANDEROVÁ, J. (2007): Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách. Sociologické nakladatelství. Praha. ISBN 978-80-86429-40-3.
- ŠUPKA, J., HOFMANN, E., RUX, J. (1993): Didaktika geografie I. Pedagogická fakulta. Masarykova univerzita. Brno. ISBN 80-210-0572-6.
- Vydavatelství MCU s.r.o. (2010): Vítejte v Českém Krumlově. Českokrumlovský rozvojový fond s.r.o.

8. Internetové zdroje

- HISTORICKÝ ATLAS MĚST ČESKÉ REPUBLIKY (2007). Klaudyán. ročník 4. číslo 1. Dostupné na <http://www.klaudyan.cz/dwnl/200701/atlas_mest.pdf> [18. 11. 2013].
- CHODĚJOVSKÁ, E (2015).: Kreibichovy mapy českých krajů. Mapový portál Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického. © 2008–2015, VÚGTK, v.v.i. Dostupné na <<http://mapy.vugtk.cz/kreibich/index.php?s=3>> [21. 02. 2015].
- INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY 2010–2013 (2010): Císařské otisky stabilního katastru. Geoportal Praha. Dostupné na <<http://www.geoportalpraha.cz/cs/clanek/9/cisarske-otisky-stabilniho-katastru#.VRJ0jOGj9vB>> [21. 02. 2015].
- JIP (2014): Historie výroby papíru ve Větrní. © 2009–2014 JIP - Papírny Větrní, a. s. Dostupné na <<http://www.jip.cz/web/index.php>> [15. 3. 2015].
- KNECHT, P. (2007): Didaktická transformace aneb od "didaktického zjednodušení" k " didaktické rekonstrukci". Orbis Scholae. ročník 2. číslo 1. s. 67-81. Dostupné na <http://www.orbisscholae.cz/archiv/2007/2007_1_05.pdf> [01. 11. 2014].
- KNIŽNÍ SVĚT (2011). TV. ČT2. 28.05.2011.13:55. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1183270092-kniznisvet/21154215621/obsah/158843-tema-tydne/>> [18. 11. 2013].

- KONTAMINOVANÁ MÍSTA (2010): © Český úřad zeměměřický a katastrální. Dostupné na <<http://kontaminace.cenia.cz/>> [15. 3. 2015].
- KRAJINA ZA ŠKOLOU (2006): © 2006 Krajina za školou. Dostupné na <<http://www.krajinazaskolou.cz/index.asp>> [15. 3. 2015].
- LABORATOŘ GEOINFORMATIKY (2014a): I. vojenské mapování – Josefské. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. Dostupné na <http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=70&lang=cs&z_width=0&z_newwin=0&map_root=1vm> [21. 02. 2015].
- LABORATOŘ GEOINFORMATIKY (2014b): II. vojenské mapování – Františkovo. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. Dostupné na <http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=70&lang=cs&z_width=0&z_newwin=0&map_root=2vm> [21. 02. 2015].
- LABORATOŘ GEOINFORMATIKY (2014c): III. vojenské mapování – Františko-josefské. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. Dostupné na <http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=70&lang=cs&z_width=0&z_newwin=0&map_root=3vm> [21. 02. 2015].
- MEDKOVÁ, M. (2009): Didaktika informační výchovy na středních školách. Ikaros. ročník 13. číslo 2. ISSN 1212-5075. Dostupné na <<http://ikaros.cz/node/13039>> [01. 11. 2014].
- SEGUIN, R. (1989): The Elaboration of School Textbooks. Methodological Guide. Unesco. ED-90/WS-24 Dostupné na <<http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000869/086964E.pdf>> [01. 12. 2013].
- SEMOTANOVÁ, E. (2013): O projektu. Historický ústav AV ČR. © Historický ústav AV ČR 2013. Dostupné na <<http://towns.hiu.cas.cz/oprojektu.php>> [23. 10. 2014].
- SEMOTANOVÁ, E., SMETANA, J. ŽEMLIČKA, J.: Úvodem k první pěti svazků Historického atlasu měst České republiky. Dostupné na <http://www.hiu.cas.cz/cs/download/mapova-sbirka/uvod-1_5.pdf> [21. 11. 2013].
- SEMOTANOVÁ, E (2015): Mapy moravských a slezských krajů Konráda Schenkla z let 1841–1845. Mapový portál Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického. © 2008–2015, VÚGTK, v. v. i. Dostupné na <<http://mapy.vugtk.cz/schenkl/index.php?rs=2&lg=cze>> [21. 02. 2015].

- STÁTNÍ HRAD A ZÁMEK ČESKÝ KRUMLOV (2015): Charakteristika areálu hradu a zámku Český Krumlov. Dostupné na < <http://www.zamek-ceskykrumlov.eu/historie-hradu-a-zamku/>> [15. 3. 2015].
- Úvodem ke druhé desítce svazků Historického atlasu měst České republiky. Dostupné na <<http://www.hiu.cas.cz/cs/download/mapova-sbirka/uvod-11-20.pdf>> [21. 11. 2013].
- Úvodem ke druhé pětici svazků Historického atlasu měst České republiky. Dostupné na <<http://www.hiu.cas.cz/cs/download/mapova-sbirka/uvod-6-10.pdf>> [21. 11. 2013].
- VONDRÁŠKOVÁ, D (2014).:Charakteristika. Historický ústav akademie věd České republiky, v. v. i. Dostupné na <<http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/historicky-atlas-mest-cr/charakteristika.ep/>> [22. 10. 2014].

9. Seznam příloh

Příloha č. 1: Rožmberské dominium roku 1590 a 1611 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 2: Topografická mapa Českého Krumlova (Kontaminovaná místa, 2010 [online])

Příloha č. 3: Císařský povinný exemplář stabilního katastru města Český Krumlov (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 4: Plán Českého Krumlova z roku 1949 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 5: Svislý letecký snímek města Český Krumlov, z roku 2001 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 6: Pohlednice z Českého Krumlova z let 1900–1940 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 7: Panorama historického jádra Českého Krumlova (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 8: Müllerova mapa Čech z roku 1720 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 9: Mapa odvozená z druhého vojenského mapování kolem roku 1870 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 10: Trojrozměrný model Českého Krumlova s vyznačením uličních bloků v 1. polovině 19. století (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 11: Plán města Český Krumlov z roku 2010 (Vydavatelství MCU s.r.o., 2010)

Příloha č. 12: Plán Českého Krumlova a okolí, cca 1700 (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 13: Fotografie ulic (Bůžek a kol., 2003)

Příloha č. 14: Možné řešení k úloze č. 1

Příloha č. 15: Možné řešení k úloze č. 3 (Kontaminovaná místa, 2010 [online] – upraveno)

Příloha č. 16: Možné řešení k úloze č. 4 (Bůžek a kol., 2003 – upraveno)

Příloha č. 17: Možné řešení k úloze č. 5 (Bůžek a kol., 2003 – upraveno)

Příloha č. 18: Možné řešení k úloze č. 6

Příloha č. 19: Možné řešení k úloze č. 7 a (Bůžek a kol., 2003 – upraveno)

Příloha č. 20: Možné řešení k úloze č. 7 b

Příloha č. 21: Možné řešení k úloze č. 8 (Bůžek a kol., 2003 – upraveno)

Příloha č. 22: Možné řešení k úloze č. 10

Příloha č. 23: Možné řešení k úloze č. 11 (Bůžek a kol., 2003 – upraveno)